

ζεται. Προτιμᾶ τὴν ἐξακολουθήσιν τῆς ἀνασκαφῆς μεθοδικῶς καὶ βαθμιαίως, καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν χωμάτων, μέχρις οὗ ἀποκαλυφθῆ τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος καὶ ἐπανίδουν τότε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου οἱ πρὸ τῶν αἰώνων κρυμμένοι θησαυροὶ τοῦ.

Τὰ εὐρεθέντα ἀνάγλυφα εἶναι τόσον μᾶλλον πολυτίμα, καθόσον ὀλίγιστα εἶναι τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ μνημεῖα τῆς αὐτῆς τέχνης, τῆς διαδεγθεισῆς δηλαδὴ τὴν ἀρχαϊκὴν καὶ προηγηθείσης τῆς κλασικῆς περιόδου. Μία μετόπη παριστᾷ τὸν Ἡρακλῆα, ἄλλη παριστᾷ ταῦρον, ἀλλὰ τὸ κειμήλιον τοῦ σχηματιζομένου ἐκεῖ μουσείου εἶναι κεφαλὴ γυναικός. Ἡ ἀφελὴς χάρις τῆς ἐκφράσεως, ἡ γλυκύτερος τοῦ μειδιάματός της ἐντυπώνεται εἰς τὴν μνήμην. Ἀροῦ ἀπαξ τὴν ἴδῃ τις, τὴν ἐνθυμεῖται καθὼς ἐνθυμεῖται μορφὴν προσφιλεῖ πρὸ ἐτῶν πολλῶν μὴ λησμονηθεῖσαν (1).

Ἀνέφερα τὴν λέξιν μουσεῖον. — Τί θὰ γείνουν ἄρα γε τὰ εὐρήματα μετὰ τὴν ὀρισθεῖσαν πενταετίαν ὁπότε θὰ λήξῃ τῶν Γάλλων τὸ προνόμιον καὶ τὸ ἔργον; Εὐχόμεναι νὰ μείνουν ἐκεῖ ἐπὶ τόπου. Οὔτε ἡ ἀνέγερσις Μουσείου οὔτε ἡ ἐπιτήρησις καὶ διαφύλαξις του θὰ εἶναι δύσκολοι εἰς Δελφούς. Ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἐτῶν θὰ εἶναι ἡ ἐκεῖ μετάβασις πολὺ εὐκολωτέρα ἢ τὴν σήμερον. Διατί παρεκτός ὄσων ἄλλων θὰ ἔχῃ τις νὰ θαυμάσῃ εἰς τὴν ὠραίαν ἐκείνην τοποθεσίαν, νὰ μὴ τὸν ἐλκύῃ καὶ ἡ πρόσθετος περιέργεια τοῦ νὰ ἴδῃ τὸ Μουσεῖον τῶν Δελφῶν; Τὸ κεντρικὸν ἐν Ἀθήναις Μουσεῖον δὲν ἔχει ἀνάγκη τῶν ἐκεῖ εὐρημάτων. Εἶναι καὶ ἄνευ τούτων ἰκανῶς πλούσιον ἤδη, καὶ θ' αὐξάνῃ κατ' ἔτος ὁ πλοῦτος του ἐξ ἄλλων ἀνασκαφῶν. Ἄς φροντίσουν ἀπὸ τοῦδε οἱ ἐνδιαφερόμενοι περὶ τακτοποιήσεως τοῦ ζητήματος τούτου καὶ προλήψεως περιττῶν περιπλοκῶν.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

Υ. Γ. Ἀπόψε μετὰ τὸ γεῦμα μᾶς ἐκλόνησε τὴν οἰκίαν σεισμός καὶ διέκοψε τὰς συνομιλίαις μας. Ποῦ ἄρα γε ἐπέφερε νέας καταστροφὰς ἢ δόνησις του;

Ἡ τομὴ τοῦ Κορινθιακοῦ Ἴσθμοῦ²

Ἐνταῦθα, χωρὶς νὰ ἔχω πρόθεσιν νὰ σᾶς κουράσω τὸ παράπαν, παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐπιτραπῇ ν' ἀναπτύξω ἐν συντόμῳ καὶ τὸ πρόγραμμα, ὅπερ ἐφήρμοσεν ἡ ἐργολαβικὴ ἐταιρεία κατ' ἀρχάς, διότι, ἂν καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ἔργον εἶναι ἀπλοῦστατον, ὁ τρόπος καὶ τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως συνδέονται στενῶτα πρὸς τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν ὀλικὴν δαπάνην. Ἐὰν ἡ γεωλογικὴ σύστασις τοῦ Ἴσθμοῦ ἦτο γνωστὴ μετὰ πλείονος ἀκριβείας κατ' ἀρχάς, καὶ τοῦτο ὁμολογουμένως ἦτο

ἐν μέρει δύσκολον ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν θὰ εἶχεν ἤδη συντελεσθῆ τὸ ἔργον διὰ δαπάνης, ἥτις δὲν θὰ ὑπερέβαινε κατὰ πολὺ τὰ ἀρχικῶς κατατεθέντα χρηματικὰ ποσά. Ἡ ἐταιρεία ὑπελόγιζεν, ὅτι διὰ τῶν κοινῶν μεθόδων (ἐκσκαπτῆρων, ὑδραυλικῶν ἀντλιῶν, βορβοροφάγων καὶ σιδηροδρομικῶν μέσων) θὰ ἠδύνατο ν' ἀποπερατώσῃ τὴν ἐκ 2,500,000 κυβικῶν μέτρων ἐκσκαφὴν πρὸς τὰ δύο ἄκρα τοῦ Ἴσθμοῦ, ἐνῶ συγχρόνως θὰ ἐξετελεῖτο ἡ ἐκσκαφὴ τῆς κορυφῆς (2,000,000 κ. μ.) ἥτις καὶ θὰ ἐπερατοῦτο ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν.

Τὸ πρὸς τὸ κέντρον μέρος ἐκ 5,400,000 κυβικῶν μέτρων θὰ ἐσκάπτετο διὰ τῶν κοινῶν μεθόδων, θὰ ἐρρίπτετο ἐντὸς τῆς διώρυγος, ὁπότεν διὰ δύο βορβοροφάγων θὰ ἐφορτώνοντο τὰ χῶματα εἰς 30 φορηγίδας καὶ θὰ μετεφέροντο δι' ἑξ' ἀτμοπλοίων μακρὰν πρὸς τὴν θάλασσαν· τοῦτο ἦτο τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα. Ἀλλὰ βορβοροφάγοι τῆς δυνάμεως ἦν ἀπῆλθε τὸ ἔργον δὲν ὑπῆρχον ἔτοιμοι· ἔπρεπε νὰ κατασκευασθῶσι, διὰ τὴν κατασκευὴν δὲ καὶ τὴν μεταφορὰν αὐτῶν εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἐχρειάσθησαν δύο ὀλόκληρα ἔτη. Ὄφειλον λοιπὸν νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ἐν διαστήματι δύο μόνον ἐτῶν νὰ ἐκτελεσθῆ ἡ ἐκσκαφὴ καὶ μεταφορὰ τῶν 5,400,000 κ. μ., κολλοσοὶ δηλαδὴ 300 ἵππων δυνάμεως καὶ 600,000 φράγκων ἀξίας ἐκάστη, δυνάμενη νὰ παραγάγῃ περὶ τὰς 5000 κυβικὰ μέτρα ἡμερησίως. Ἡ κατασκευὴ τῶν μηχανημάτων τούτων ἐπεριμένετο μετ' ἀνυπομονησίας, διότι ἐπ' αὐτῶν ἐβάσιζεν ἡ ἐταιρεία τὰς ἐλπίδας της περὶ τῆς εὐδώσεως τοῦ ἔργου· τὴν πεποιθήσιν ταύτην μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐξῆς ἐπιστολή, ἣν ἔγραφεν ὁ Φερδινάνδος Λεσσέψ πρὸς τὸν στρατηγὸν Τύρρ τὴν 9/21 Ἰανουαρίου 1884.

« Ἀγαπητέ μου Στρατηγέ.

» Εἶδον γῆρας ἐν Lyon ἀποπερατωθεῖσαν τὴν λαμπρὰν » βορβοροφάγον σας, ἥτις ἀποστέλλεται ὅσον οὕτω διὰ » Μασσαλίας εἰς Κόρινθον. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε κατασκευα- » σθέντων μηχανικῶν ἐργαλείων εἶναι βεβαίως τὸ ἰσχυρό- » τατον, δυνάμενον νὰ παραγάγῃ 5000 κυβικὰ μέτρα ἐν » διαστήματι δέκα ὥρων. Διαθέτοντες τοιαῦτα μέσα, δὲν » ἀμφιβάλω, ὅτι ταχέως θέλετε ἐπιτύχει τὴν εὐδῶσιν » τοῦ ἔργου σας».

Μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1885 ἤρχισεν ἡ λειτουργία τῶν βορβοροφάγων καὶ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ ἀρχιμηχανικός τῆς ἐταιρείας βλέπων ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἔδαφους δὲν ἦτο οἷα ἐνομιζέτο ἀρχικῶς, προαισθάνεται τὸ ἀκατάλληλον τοῦ ἐργαλείου διὰ τὴν ἐργασίαν, δι' ἣν ἦτο προωρισμένον, δισταζὼν ὅμως νὰ θέσῃ διὰ μίαν εἰς ἀχρηστίαν ἐργαλεῖα δι' ἃ ἐδαπανήθησαν 1,200,000 φράγκα, τροποποιεῖ ἐν μέρει μόνον τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα, αὐξάνων τὰ συνεργεῖα, ἅτινα ἐργάζοντο διὰ τῶν σιδηροδρομικῶν μέσων, χωρὶς νὰ καταργήσῃ καὶ τὴν χρῆσιν τῶν βορβοροφάγων ἐντελῶς. Κατὰ δὲ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1886 μετὰ ὀκτώ δηλαδὴ μῆνας, ὁ αὐτὸς μηχανικός ἔγραφε: « Ἡ πείρα ἐξ- » κολουθοῦσα νὰ μᾶς φωτίξῃ ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν » πετρωμάτων τοῦ Ἴσθμοῦ, ὃν προτιθέμεθα νὰ δια- » τρήσωμεν, μᾶς ἀναγκάζει νὰ τροποποιήσωμεν τὸ » ἀρχικὸν πρόγραμμα, οὕτως ὥστε νὰ ἐλαττώσω-

(1) Τὰ γλυπτὰ ταῦτα εἶναι ἡμίσεος περίπου φυσικοῦ μεγέθους. Ἀνευρέθη καὶ ὑπερφυσικοῦ μεγέθους κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, ἀρχαϊκῆ. Τὴν δὲ 19 Μαΐου ἀνευρέθη ἀγάλμα ἀκέραιον τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀρχαϊκοῦ ἐπίσης ρυθμοῦ.

» μὲν ἐπι μᾶλλον τὴν χρῆσιν τῶν βορβοροφάγων καὶ
 » ν' ἀναπτύξωμεν πλεיותרον τὴν τῶν σιδηροδρομι-
 » κῶν μέσων».

Οὕτω λοιπὸν αἱ βορβοροφάγοι ἐγκατελείφθησαν, αἱ ἐλπιδες, ὡς ἐστήριξεν ἡ ἔταιρία ἐπ' αὐτῶν, καὶ αἱ προρρήσεις τῶν μηχανικῶν τῆς διεψεύσθησαν· τὰ κολοσσαῖα ταῦτα ἐργαλεῖα δὲν χρησιμεύουσι ποσῶς, καὶ τοῦτο διότι ἡ γεωλογικὴ φύσις τοῦ ἐδάφους δὲν ἦτο ἀρκούντως γνωστὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

Ἐφ' ὅσον αἱ ἐργασίαι προβαίνουσι, τὰ συναντώμενα γεωλογικὰ στρώματα παρουσιάζουσιν ἄλλας δυσκολίας σοβαράς, αἰτινὲς θέτουσι τὴν ἔταιρίαν εἰς ἀμηχανίαν ἀσυγκρίτως μείζονα τῆς προηγουμένης.

Τῷ ὄντι ἐν τῇ πρὸς τὴν γενικὴν τῶν μετόχων συνέλευσιν ἐκθέσει του κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1887 ὁ στρατηγὸς Τύρρ ἔλεγε: «Κατὰ τὴν τελευταίαν γενικὴν συνέλευσιν τῶν μετόχων, οὐδὲν ἐπεβεβαίωσεν τὴν ἀνάγκην νέων συμπληρωματικῶν ἔργων»· ἤδη μετὰ μακρὰν καὶ ἐπισταμένην μελέτην κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπὶ τόπου διαμονὴν μας ἐπέστημεν περὶ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης τοιούτων ἔργων ἅτινα κυρίως συνίστανται: 1ον) Εἰς τὴν δι' ὑδραυλικῆς λιθοδομῆς ἐπένδυσιν τῶν παρειῶν τῆς λεκάνης τῆς διώρυγος· 2ον) εἰς τὴν κατασκευὴν πεζηλάτου ἑκατέρωθεν τῆς διώρυγος εἰς ὕψος δύο μέτρων ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὃν καθιστᾷ ἀνγκαιὸν ἡ διὰ λιθοδομῆς ἐπένδυσιν τῶν παρειῶν καὶ 3ον) εἰς τὴν στερεοποίησιν τῶν πρανῶν καὶ τὴν ἐκκλισην τῶν κλίσεων αὐτῶν πρὸς μείζονα εὐστάθειαν τῶν παρειῶν.

Ἡ γεωλογικὴ φύσις τῶν ἀποτελούντων τὸν Ἴσθμὸν πέτρωμάτων (marnes graviers conglomerats ἄμμος κλπ) εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὰ διὰ τῆς διαβάσεως τῶν πλοίων ἀναπτυσσόμενα κύματα, καὶ ἡ διαδοχικὴ ἐπίδρασις τῆς ἀτμοσφαιρῆς καὶ τῶν ὑδάτων, (ἐνεκεν τῆς μεταβολῆς τῆς στάθμης τούτων ἐν τῇ διώρυγι) καταστρέφουσι τὰς παρειὰς αὐτῆς καὶ ἐπιφέρουσι τὴν κατὰπτωσιν τῶν πρανῶν. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν ἔχει σημασίαν ὡς πρὸς τὰ ἄκρα τῆς διώρυγος ἔνθα τὸ ὕψος τῶν παρειῶν εἶναι σχετικῶς μικρὸν, ἀυξάνει ὅμως ταχέως καὶ φθάνει τὰ 88 μέτρα εἰς τὸ μέσον. Τοιαῦτα πρανῆ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μείνωσιν ἀπροσάτευτα, δὲν δύνανται νὰ καταπίπτωσιν ἀκινδύνως· ἡ μάρνη κυρίως δὲν δύναται νὰ μείνη ἀσκεπῆς, ὅτε μὲν βρεχομένη ὅτε δὲ ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιρροίας, νομίζομεν λοιπὸν ἀναγκαιοτάτην τὴν ἐπένδυσιν τῶν παρειῶν διὰ λιθοδομῆς.

Τὰ πρανῆ δὲν νὰ ἐπαυξηθῶσιν καὶ στερεοποιηθῶσι. Τὰ προτεινόμενα ὅμως συμπληρωματικὰ ταῦτα ἔργα ὄχι μόνον θ' ἀπῆλθον πρόσθετον δαπάνην 18 περίπου ἑκατομμυρίων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παράτασιν τῆς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου δοθείσης ἀρχικῆς προθεσμίας, ἥτις ἔληγε τὴν 7 Ἰουνίου 1887. Καὶ ταύτην μὲν ἠδύνατο εὐκόλως ἡ ἔταιρία νὰ ἐπιτύχῃ, διότι τὸ ἄρθρον 3ον τοῦ νόμου τῆς 17 Νοεμβρίου 1869 προβλέπει τὴν περίπτωσιν λέγον. «Ἐὰν ἀπροσδόκητα φυσικὰ προσκόμματα, καταδειχθῶσιν

κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διορύξεως τοῦ Ἴσθμοῦ, ἀπαιτήσωσιν ἀνάλογον παράτασιν τῆς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἄρθρῳ 2ῳ ὀριζομένης ἐξαετοῦς προθεσμίας πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ἔργου, τοιαύτη θέλει χορηγηθῆ ἐπὶ τῇ βάσει γνωμοδοτήσεως πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας τὰ μὲν τέσσαρα μέλη διορίζουσιν ἐξ ἡμισείας ἡ τε κυβερνήσις καὶ ἡ ἔταιρία, τὸ δὲ πέμπτον ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου».

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη διωρίσθη τῇ αἰτήσει τῆς ἔταιρίας ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοσίων ἔργων κ. Σούλη, καὶ ἐξετάσασα τοὺς ὑπὸ τῆς ἔταιρίας προβαλλομένους λόγους ἀπεφάνθη ὁμοφώνως, ὅτι εὐρίσκεται αὕτη ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ τρίτου ἄρθρου τοῦ νόμου ὑπονοουμένη περιστάσει, καὶ συνεπῶς δικαιούται εἰς παράτασιν προθεσμίας ἀνάλογον πρὸς τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐπιπροσθημένων συμπληρωματικῶν ἔργων δηλαδὴ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1891.

Ἡ παράτασις παρεχωρήθη διὰ βασιλικῆς διατάγματος τῇ 14 Ἀπριλίου 1887.

Ἀλλὰ ἡ ἐξέυρεσις τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμπληρωματικῶν τούτων ἔργων χρηματικοῦ ποσοῦ δὲν ἦτο ἐπίσης εὐκόλος ὅσῳ καὶ ἡ ἐπίτευξις τῆς παρατάσεως τῆς ἀναγκαιᾶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων προθεσμίας.

Τὴν 5/17 Μαΐου 1887 τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς ἔταιρίας ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς μετόχους νὰ τοῦ ἐπιτραπῆ ὅπως διὰ δανείου προσπορισθῆ τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμπληρωματικῶν ἔργων, ἡ δὲ γενικὴ συνέλευσις τῆς 18 Ἰουνίου ἔδωκε τὴν ἄδειαν ἐπιτρέψασα εἰς τὴν ἔταιρίαν νὰ ἐκδόσῃ 60.000 ὁμολογίας ἐκ 500 φρ. ἐκάστην ἡτοι δάνειον 30 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἐκ τῶν 60.000 ὁμολογιῶν 20.000 μόνον ἐτοποθετήθησαν, αἱ δὲ λοιπαὶ 40.000 ἔμενον παρὰ τῇ Προεξοφλητικῇ Τραπεζῇ (Comptoir d' Escompte) τῶν Παρισίων, ἥτις ἐξηκολούθει νὰ προκαταβάλλῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ἐξακολουθήσιν τῶν ἔργων ποσά.

Ἡ ἀρχικὴ ἐργολάβος ἔταιρία ἐδήλωσεν ἐν τῷ μεταξῷ, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τῶν συμπληρωματικῶν τούτων ἔργων, καὶ ὅτι ἔννοει νὰ περιορισθῆ ἀπλῶς ἐντὸς τῶν ὄρων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ συμβολαίου τῆς. Ἡ ἔταιρία τῆς διώρυγος εὐρίσκετο οὕτω ἀπέναντι διλήμματος, ἢ νὰ ἀφήσῃ τὴν παλαιὰν ἔταιρίαν νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ἀποπερατώσῃ τὰ ἔργα, ἅτινα τῇ ἐπέβαλλε τὸ συμβολαίον τῆς, καὶ νὰ ἐπιληφθῆ κατόπιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν συμπληρωματικῶν ἔργων, ὅπερ οὐδὲ νὰ σκεφθῆ τις ἠδύνατο· ἢ νὰ ἔχῃ δύο διαφόρους ἐργολάβους ἐργαζομένους ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους ὅπερ ἦτο δυσκολώτερον τοῦ πρώτου· ἢ νὰ ἀναγκασθῆ λοιπὸν νὰ διαλύσῃ συμβιβαστικῶς τὸ μετὰ τῆς ἀρχικῆς ἐργολάβου ἔταιρίας συμβολαίον τῆς κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1888 ἐξαγοράζουσα ἅπαν τὸ ἐν Ἴσθμῷ ὑλικὸν αὐτῆς ὅπερ ἀρχικῶς δὲν ἐστοίχισεν ὀλιγώτερον τῶν 6.000.000 καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία κατὰ τὸν Δεκεμβρίον τοῦ 1888 ἐξέτιματο εἰς 2.000.000, ν' ἀναθέσῃ δὲ τὴν ἐξακολουθήσιν τῶν ἔργων εἰς νέαν ἔταιρίαν, τὴν ἔταιρίαν Βιλάλη, ἣν ἰδιαίτερος πύνοει

καὶ ἡ Προεξοφλητικὴ Τράπεζα τῶν Παρισίων. Δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον ἐπληρώθη εἰς τὴν πρώτην ἐργολάβον ἐταιρίαν ἀπέναντι τῶν 24.600.000 ἀτινα ἐδικαιοῦτο αὕτη νὰ λάβῃ· γνωρίζομεν ὅμως, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀφιερωθέντος εἰς τὴν ἐξαγοράν τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς πρώτης ἐργολάβου ἐταιρίας κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1887, ἔξ ἡδη ἀπὸ μῆνας πρὸ τῆς διαλύσεως τοῦ συμβολαίου ἡ ἐταιρία τῆς διώρυγος εἶχε πληρώσει δι' ἔργα 22.679.325 φρ. καὶ ἡ ἐργολάβος ἐταιρία εἶχεν ἐκτελέσει 5.182.000, τὸ ἥμισυ δηλαδὴ τῶν ἐκχωματισμῶν.

Ἡ νέα ἐταιρία ἐξηκολούθησε πυρετωδῶς τὰ ἔργα πληρωνομένη ὑπὸ τῆς Προεξοφλητικῆς Τραπεζῆς, (ἡ ὁποία εἶχεν ἤδη προκαταβάλει 1.600.000 φρ. ἀπέναντι τῶν 40.000 ὁμολογιῶν τοῦ δανείου τῆς ἐταιρίας, αἵτινες δὲν εἶχον τοποθετηθῆ), ὅτε κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1889 ἐπῆλθεν ἡ γνωστὴ καταστροφή ταύτης, ἣτις συνεπέφερε καὶ τὴν τελειάν διακοπὴν τῶν ἔργων τῆς διώρυγος κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἐταιρία Βιλάλη ἐξετέλεσε 2.200.000 κ. μ. καὶ ὑπελείποντο πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου 3.300.000 κ. μ. χωματισμῶν, εἰς ἃ δέον νὰ προστεθῶσιν ἡ ἐπέκτασις τῶν παρεῖων καὶ ἡ στερεοποίησις τῶν πρανῶν, ἣτοι ἐν ὅλῳ ἔργα 13 περίπου ἑκατομμυρίων ἀξίας.

Ἡ ἐταιρία τῆς διώρυγος, μεθ' ὅλας τὰς ὑπερανθρώπους προσπάθειάς τοῦ στρατηγοῦ Τύρρ, δὲν ἠδυνήθη νὰ τοποθετήσῃ τὰς ὑπολειπομένας ὁμολογίας τοῦ δανείου τῆς καὶ ἐξέυρη χρήματα πρὸς ἐξακολουθήσιν τῶν ἔργων· οὐδὲ νὰ κατορθώσῃ, ὥστε τὰ ἐνδιαφερόμενα εἰς τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμου ἔθνη Ἰταλία, Αὐστρουγγαρία καὶ Ἑλλάς νὰ ἐγγρηθῶσι τοὺς τόκους τῶν ἀναγκαιῶν διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου κεφαλαίων.

Ἐν μέσῳ τῆς χρηματικῆς ταύτης ἀμνηχανίας τὸ Πρωτοδικεῖον τοῦ Σηκουάνα διὰ τῆς ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου 1890 ἀποφάσεώς του κηρύσσει διαλελυμένην τὴν διεθνή ἐταιρίαν τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου καὶ διατάσσει τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτῆς. Ἐμμένον οὕτω τὰ ἔργα ἐγκαταλελειμμένα καὶ ἡμιτελῆ, ὅτε ὁ κύριος Συγγρός ἀνέλαβε νὰ σχηματίσῃ νέαν ἐλληνικὴν ἐταιρίαν διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς διώρυγος (καὶ ἐπιτύχη παρὰ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως παράτασιν προθεσμίας μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1894). Βοηθούμενος δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐγκωρίων Τραπεζῶν, καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἐθνικῆς καὶ Βιομηχανικῆς, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐξέυρη τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν περαιώσιν τοῦ ἔργου χρηματικὸν ποσόν, καὶ οὕτω ἐπανελήθησαν τὰ ἔργα κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1890, ἀνατεθέντα εἰς τὸν ἐργολάβον κύριον Ἀντώνιον Μάτσαν ὅστις μετεβίβασεν ἀμέσως ταῦτα εἰς τὴν Γενικὴν Ἐταιρίαν τῶν Ἐργοληψιῶν.

Τὰ ἐναπομείναντα ἔργα ἦσαν καὶ εἶναι κατὰ πολὺ δυσκολώτερα τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτελεσθέντων· οἱ ἐκχωματισμοὶ ἐπεξετάθησαν ἤδη κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀναγκάζομεθα δὲ νὰ ἀντλώμεν πραγματικῶς ὑπογίους ποταμούς, τοὺς ὁποίους συνηγάσαμεν ἐκεῖ, μὴ εὐρίσκοντες φυσικὴν διεξόδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ ὅμως ἡ πρόοδος

τῶν ἔργων βαίνει κανονικῶς, ἄνευ προσκόμματος. Ἡ διὰ τοιχοποιίας ἐπέκτασις τῆς λεκάνης παρακολουθεῖ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκχωματισμῶν, ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους εἶναι ἤδη γνωστὴ καθ' ὅλον τὸ μῆκος καὶ τὸ βάθος τῆς διώρυγος, συνεπῶς δὲ γνωσταὶ καὶ αἱ δυσκολαὶ τὰς ὁποίας θὰ παρουσιάσῃ ἡ πρὸς περαιώσιν τοῦ ἔργου ὑπολειπομένη ἐργασία. Χάρις εἰς τὴν τεχνικὴν ἱκανότητα τοῦ ἐργολάβου καὶ τὴν δραστηρίαν καὶ νόημονα διεύθυνσιν τῶν ἔργων, τὸ ἐφαρμοζόμενον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πρόγραμμα εἶναι τοιοῦτον, ὥστε δυνάμεθα σήμερον νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι λίαν προσεχῶς ὁ φραγμὸς τοῦ Κορινθιακοῦ Ἴσθμου δὲν θὰ ὑφίσταται πλέον διὰ τοὺς ναυτιλλομένους. Τὰ ὕδατα τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ Κορινθιακοῦ κόλπου θὰ ἐνωθῶσι καὶ πάλιν μετὰ παρέλευσιν τῆς οἰδὲ πόσων ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Τὴν ἡμέραν δὲ καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς ἡμῶν θὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἐλληνικὸν στόλον ἐκ τοῦ Σαρωνικοῦ πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον οὐχὶ διὰ τοῦ Διοικητοῦ ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἀλλὰ διὰ τῆς Κορινθιακῆς διώρυγος, θὰ εἶναι ὑπερήφανος ἡ Ἑλλάς, διότι τὸ κολοσσαῖον ἔργον, οὗτινος τὴν ἐκτέλεσιν διενόηθησαν τόσο μεγάλοι ἄνδρες, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ὁ Αὐτοκράτωρ Νέρων καὶ ἐξηκολούθησε μετὰ τούτου Ζήλου ὁ στρατηγὸς Στέφανος Τύρρ, τὸ κολοσσαῖον λέγω τοῦτο ἔργον ἔφερον εἰς πέρας εἰς Ἑλλήν, ὁ Ἀνδρέας Συγγρός.

(1892)

Π. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ὁ ΜΕΓΑΣ ΓΑΛΕΟΤΟΣ¹

Δράμα τοῦ Ἰωσήφ Ἐδεγαράν (José Echegaray)
μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἰσπανικοῦ ὑπὸ Δ. Βικέλα.

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΘΕΟΔΩΡΑ καὶ ΕΡΝΕΣΤΟΣ

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Νὰ φύγω . . . ἦτο ἡ προσταγὴ τῆς. (Διακόπεται, σιωποῦν καὶ οἱ δύο ἀποστρέφοντες τὰ βλέμματα.) Καὶ σύ . . . θὰ τὴν ἐπαναλάβῃς; (Ἡ Θεοδώρα νεύει καταφατικῶς, χωρὶς νὰ στραφῇ πρὸς αὐτόν.) Μὴ ἔχῃς φόβον, Θεοδώρα· θὰ σὲ ὑπακούσω. Τοὺς ἄλλους, ὅχι, ὅσον καὶ ἂν προστάζουσιν! Ἀπὸ σέ . . . ἂν καὶ μὲ προσβάλλῃς . . . ἀπὸ σέ . . . ὅλα τὰ ὑποφέρω.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Νὰ σὲ προσβάλλω, Ἐρνέστε! Ὅχι. Πιστεύεις ὅτι ἐγὼ . . . (μὲ βλέμμα ἀδημονίας καὶ δειλίας).

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Δὲν τὸ πιστεύω. (Διακοπὴ ἐκ νέου.)

ΘΕΟΔΩΡΑ (χωρὶς νὰ στραφῇ καὶ χωρὶς νὰ τὸν βλέπῃ.) Ὑγίαινε, . . . καὶ εὐτύχει!

ΕΡΝΕΣΤΟΣ

Ὑγίαινε, Θεοδώρα. (Μένει πρὸς στιγμὴν, ἀλλ' ἡ Θεοδώρα δὲν στρέφεται, οὔτε τείνει πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα. Ἐπὶ τέλους ἀποσύρεται ὁ Ἐρνέστος, ἀλλ' ἐκ τοῦ βάθους τῆς σκηνῆς ἐπανέρχεται πάλιν καὶ τὴν πλησιάζει. Ἡ Θεοδώρα τὸν αἰσθάνεται)